

Az államutódlás egyes kérdései felbomlás és újraegyesítés során

Szávai Ferenc*

Abstract **Some Questions of State Succession in Cases of Dissolution and Reunification.** Multinational state forms persisted during the 20th century, yet at the same time federal formations came to be and came to an end. The 1978 and 1983 regulations of dissolution and reunification concerned international agreements, state property and public debt. In this paper we present the post 1945 cases, the problems of property law and state succession in the case of the Soviet Union, Czechoslovakia, Yugoslavia and German reunification.

Keywords dissolution, regulations of dissolution and reunification, international agreements, state property and public debt

1. Nemzetközi szabályozás

A multinacionális államok felbomlása az első világháború hatására elkezdődött. A Török Birodalom és az Osztrák-Magyar Monarchia felbomlását és államutódlását a versaillesi békerendszer szabályozta, illetve a törökök esetében a lausanne-i béke. Már ekkor is látszott, hogy a döntések számos vitás kérdést szültek, megoldásuk nemzetközi szabályozásra várt.¹

Az államutódlás mai nemzetközi szabályozását két bécsi konvencióban rögzítették, ennek alapelvei meghatározták a multinacionális államok felbomlásával kapcsolatos államutódlási kérdéseket.

Mindkét ENSZ konvenciót Bécsben tárgyalták, és fontos állásfoglalásokat hoztak az államutódlással kapcsolatban. Az 1978. évi foglalkozott a nemzetközi szerződésekkel, az 1983. évi pedig az államvagyon, levéltárak és államadósság felosztásával.²

* Kaposvári Egyetem, Gazdaságtudományi Kar
Email: szavai.ferenc@ke.hu

¹ Szávai Ferenc: A Monarchia felbomlásából adódó vitás elszámolások. In: Dévényi Anna, Rab Virág szerk.: *Receptek válságra: Pénz és gazdaság a 20. század első felében*. Pécs, Pro Pannonia Kiadó, 2007. pp. 158–178. old.

² Vienna Convention on Succession of States in respect of Treaties. 1978. legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/3_2_1978.pdf [letöltés: 2016. 10. 15].

A nemzetközi jogban az állam megszűnés összefügg az államutódlás szabályozásával, ami egyben jelenti a megszűnő állam legfontosabb attribútumainak (jogok és kötelezettségek) viselését. Az állam megszűnésének vizsgálatában kiinduló alap tehát az 1978. évi és 1983. évi ENSZ konvenció, amely ezzel kapcsolatban elsőként a nemzetközi szerződésekkel, majd az államvagyon és államadósság, levéltárak jogfolytonosságának, illetve megosztásának kérdésével foglalkozott.³

Nem tartoznak a dismembratio kategóriájába, de mindenképpen 1945 után a „felosztott” államok kategóriáját kell használnunk Korea, Vietnam esetére, illetve Kínára és Németországra.

Az újkori állami gyakorlatban a 20. század nyolcvanas éveig nem beszélhetünk egyértelműen arról, hogy az esetek megfelelnek a dismembratio kategóriájának és gyakorlatának. Az 1905-ös svéd-norvég unió a svéd hegemonia végét jelentette, az osztrák-magyar állam felbomlása már azt, hogy egy dinasztikus kapcsolat szűnt meg. Nagy Kolumbia esetében és más rövid életű képződmények esetén megkérdőjelezhető az, hogy a szétesést követően konszolidált és effektíve életképes államok létének kiindulópontjául szolgál-e, vagy sem?

A továbbiakban nagy kérdés az, hogy 1985 után a felbomlás (dismembratio) nemzetközi jogi alapelveinek megfelelően kimerítik-e azt a Szovjetunióban, Jugoszláviában és Csehszlovákiában 1990-óta bekövetkezett események és történések. Érdekes, hogy mindhárom állami képződmény esetében többé-kevésbé sok nemzetből álló föderatív államalakulat alakult át, de az egész állami lét végül is megmaradt.⁴

Természetesen éles különbséget lehet tenni Nagy Kolumbia, és az Egyesült Arab Köztársaság szétesése és a fenti három eset között. Mindenekelőtt a kilencvenes években az utóbbi három léte erősen kapcsolódik az első világháború végéhez, annak lezárásához.

1945 után történeti folyamatát tekintve az egykori Szovjetunió, Jugoszlávia és Csehszlovákia államainak felszámolását lehet megemlíteni, ezek mindenképp az államok megszűnésének kategóriájába tartoznak. A kérdés az, hogy ezek az államok beleillenek-e a klasszikus értelemben vett szétesés, feldarabolás kategóriájába.

Inkább sorolhatóak ezek az állam megszűnések a secessio kategóriájához, azaz egy elcsatolt területből alakult új állam létrehozásához.⁵

A kilencvenes években Közép-Kelet Európában rendszerváltások történtek, illetve soknemzetiségű országok bomlottak fel. Ezek oka különböző, azonban mindenütt felmerült az egykori vagyon, államadósság, szerződések utódlása. Ugyanúgy a német újraegyesítés is felvetett államutódlásbeli kérdéseket.

Államgyakorlat a nemzetközi szerződések, államvagyon, adósság és levéltárak államutódlásában a Szovjetunió felbomlását követően.

A Szovjetunió felbomlását egyaránt okozták a gazdasági, politikai és nemzetiségi ellentétek és nézeteltérések. De benne volt az Egyesült Államokkal történő katonai-informatikai verseny kudarca és a nemzetek önrendelkezési joga egyaránt. Ezek egész

és Vienna Convention on Succession of States in respect of State Property, Archives and Debts – 1978. law.scu.edu/wp-content/uploads/Property.pdf [letöltés: 2016. 10. 15].

³ Michael Silagi: *Staatsuntergang und Staatennachfolge mit besonderer Berücksichtigung des Endes der DDR*. Frankfurt am Main, Berlin, Bern, New York, Paris, Wien: Peter Lang, 1996. (Schriften zum internationalen und zum öffentlichen Recht) 1–3. old.

⁴ Uő, 22. old.

⁵ Szász István: *Az államok közötti utódlás elmélete*. Budapest, 1928. 25–26. old.

sorát lehetne említeni itt, viszont a célunk az államfelbomlás és annak következményeként megbúvó jelentés az államutódlás bemutatása.⁶

2. A Szovjetunió felosztási ügye

2.1. A balti államok elszakadása

A Szovjetunió felbomlása tulajdonképpen a balti államok (uniós köztársaságok) szuverenitási nyilatkozatával vette kezdetét. Észtország 1988. november 16-án, Litvánia 1989. május 26-án, Lettország 1989. július 28-án, amit végül követett a balti államok függetlenségi nyilatkozata 1990 májusáig.

Az 1991. augusztus 24-i zátonyra futott moszkvai puccsot követően az első államot elismerte Oroszország, majd 1991. szeptember 6-án Észtország, Litvánia – így mindhárom balti állam elszakadását.

Az Orosz Föderáció (a továbbiakban OF) nem osztotta a balti kontinuitás elméletet, és összhangban az észt/orsz határkonfliktussal az orosz külügyminiszter kijelentette 1994. július 4-én, hogy nézetük szerint a balti államok önálló nemzetközi alanyiságukat 1940-ben gyakorlatilag befejezték.⁷

A további felbomlási folyamat az alábbiak szerint folyt le: Az uniós köztársaság többsége egymás után mondta ki függetlenségét, Örményország 1990. augusztus 23-án, Grúzia 1991. március 31-én, Ukrajna 1991. augusztus 24-én, Fehér-Oroszország 1991. augusztus 25-én, Moldávia 1991. augusztus 27-én, Azerbajdzsán 1991. augusztus 30-án, Kazahsztán 1991. augusztus 30-án, Kirgizisztán 1991. augusztus 31-én, Üzbegisztán 1991. december 29-én, Tádzsikisztán 1991. szeptember 9-én, Türkmenisztán 1991. október 26-án.

Mint a balti államok függetlenségét a többi államét is elismerte Oroszország, de a szövetséget már nem. A többi köztársaság ugyanúgy cselekedett.

A Szovjetunió felbomlásának párhuzamos szakasza volt a Független Államok Közösségének (FÁK) létrehozása.⁸

2.2. A Független Államok Közösségének (FÁK) alapítása

A FÁK története szorosan összekapcsolódott az ukrán függetlenségi nyilatkozattal, 1991. december 1-én történt mindez és december 8-án Minszk közelében aláírta a

⁶ Ezzel a témával kapcsolatosan lásd bővebben: Claudia Willershausen: *Zerfall der Sowjetunion: Staatennachfolge oder Identität der Russländischen Föderation; auch ein Beitrag zu Staatsuntergang und Staatennachfolge*. Hamburg: Kovac, 2002. Schriftenreihe Verfassungsrecht in Forschung und Praxis ; 6), 2002.

⁷ Das Recht der Staatensukzession (The Law of State Succession). Referate und Thesen von Ulrich Fastenrath, Theodor Schweisfurth-Carsten Thomas Ebenroth. Band 35. 24. Tagung in Leipzig April 1995. Heidelberg, 1996. 148–153. old.

⁸ Ф. Саваи: *Методологија изучења gosudarstvennoj pravopriemstvennosti v Evropie XX veka*. In: A Kolontari, M E Kolesnikova, N V Krûčkov, S N Malovičko, L P Repina (szerk.). *Regional'nyj narrativ imperskoj provincii: Sovremennye metodologičeskie podhody i issledovatel'skie praktiki: Sbornik naučnyh statej*. 196 p. Stavropol: Severo-Kavkazskij Federalnij Universitet, 2016. pp. 70–75.

három szláv köztársaság, Oroszország, Ukrajna és Fehér-Oroszország a FÁK alapító okiratát „A Független államok Közösségének alapító okirata”.⁹

Az alapító okirat 13. cikkelye kimondta, hogy a szervezet nyitott minden egy kori szovjet szövetségi köztársaság számára. A továbblépés volt ebben az irányban az Alma-Atában (Kazahsztán fővárosa) 1991. december 21-én aláírt nyilatkozat, amit egy sor volt szövetségi állam írt alá Azerbajdzsán, Örményország, Kazahsztán, Kirgizia, Tádzsikisztán, Türkmenisztán, Üzbegisztán és Moldova). A balti államok tartósan távolmaradtak a szervezettől, Grúzia pedig csak 1993 októberében csatlakozott hozzá. Immár az alma-atai FÁK nyilatkozatot 11 tagállam írta alá, magukat „független államoknak” nevezték, egyben kinyilvánították a szövetség jogi természetét és viszonyát az egykori Szovjetunióhoz.

A FÁK se nem állam és nem is államok feletti képződmény volt, létevel kapcsolatban így határozták azt meg: „a független államok közösségének megteremtésével az egykori Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége szűnt meg”.¹⁰

Az orosz föderációt „az egykori Szovjetunió folytatásaként” deklarálták, Az 1992. január 13-i orosz körjegyzék után röviddel az orosz föderáció „az egykori Szovjetunió folytatásaként” lépett fel. A fogalmat A. Kozirev használta 1992. január 13-án egy interjú során. A fogalom különböző dokumentumokban rövidesen meghonosodott, az orosz föderációt jogutódnak nevezték meg, ugyanúgy ugyanakkor a nemzetközi jogi dokumentumokban külföldi államokkal kapcsolatban.¹¹

3. Gyakorlat a nemzetközi jogi szerződésekkel kapcsolatosan

- a) A kétoldalú és a sajátos multinacionális szerződéseket illetően
- b) Az ENSZ rendelkezéseit illetően – a Szovjetunió utódállamai:

A balti államok függetlenségük megszerzésekor az ENSZ 4. cikkelye alapján felvétel nyertek a szervezetbe egy szabályos felvételi eljárás alapján. Az ENSZ Charta értelmében 1991. szeptember 17-én lépett életbe Észtország, Lettország és Litvánia felvétele. Ukrajna és Belorusszia a szovjetunió olyan sajátos államai voltak, melyek 1945 óta az ENSZ tagállamai. Ezek a tagállamok a „független és szuverén államiságuk” folytatását hangsúlyozták, mint ahogy azt a FÁK tanácsának vezetője ajánlotta nekik 1991. december 21-én.

Oroszország egy különleges eset volt: Oroszország nem nyújtott be formális felvételi kérelmet a Szovjetunió helyére az Egyesült Nemzetek Szövetségéhez. Az ENSZ főtitkár körlevelében kifejtette mindezt, s mivel a tagállamok közül ellene senki nem emelt kifogást, a Szovjetunió helyét Oroszország foglalta el, kicserélték ennek megfelelően az ezzel kapcsolatos jelképeket is. A biztonsági tanácsban 1992. január 31-én foglalta el személyesen helyét Oroszország képviselőjeként az orosz elnök.

A balti államokhoz hasonlóan a többi tagköztársaság felvételi kérelemmel lett az ENSZ tagja 1992. március 2-án, Grúzia a polgárháború miatt késlekedett ezzel 1992. július 31-ig.

⁹ Das Recht der Staatensukzession (The Law of State Succession). I.m. 56–57. old.

¹⁰ Uők, 60–65. old.

¹¹ Uők 67. old.

- c) Tagság az ENSZ különleges szervezeteinek rendeleteit illetően
 d) Utódlás az egyedi multinacionális szerződésekben¹²

4. Gyakorlat az államvagyon, adósság és levéltárak utódlásában

a) Külföldi vagyon és adósság

A kérdés rendezésében az első lépést jelentette a külföldi hitelezőket illetően az 1991. december 4-i keltezésű „Egyezmény a Szovjetunió külföldi vagyonának és adósságának jogutódlásáról”. Az egyezmény 2. cikkelye 15 partnerről szólt, a „Szovjetunió utódállamairól”, de azt nyolc tagállam írta csak alá (Örményország, Fehér Oroszország, Grúzia, Kazahsztán, Kirgízia, Oroszország, Tádzsikisztán, és Ukrajna).

Az 1983. évi bécsi államutódlási konvenció preambuluma tükrözte a nemzetközi jog alapelveit, az első cikkely definiálta az „állami külföldi adósság” és a „Szovjetunió aktívait” és természetesen az államutódlás, elődállam, utódállam fogalmát és a jogutódlás pillanatát.

A 4. cikkely eszmeileg tizenöt alanyt nevez meg az egykori Szovjetunió külföldi adósságában és javaiban, melyeknek részesezését az alábbiak szerint lehet bemutatni:

1. táblázat

Azerbajdzsán	1,64
Örményország	0,86
Belorusszia	4,13
Észtország	0,62
Grúzia	1,62
Kazahsztán	3,86
Kirgízia	0,95
Lettország	1,14
Litvánia	1,41
Moldva	1,29
Oroszország	61,34
Tádzsikisztán	0,82
Türkmenisztán	0,70
Üzbegisztán	3,27
Ukrajna	16,37

A fenti százalékokat négy kritérium alapján számolták ki: a Szovjetunióban egyrészt az export, az import, a bruttó nemzeti termék és a népességszám aránya alapján, amit az 1986-1990-es években számoltak.¹³

A tárgyalásokat fél év múlva folytatták, Azerbajdzsán, Grúzia és a balti államok kivételével aláírták 1992. július 6-án azt az egyezményt, ami az egykori szovjetunió külföldi közös tulajdonát osztotta fel.

Az egyezmény alapján a szerződő felek a külföldi tulajdont illetően az alábbi százalékos felosztásban állapodtak meg:

¹² Uők.

¹³ Uők 146–148. old.

2. táblázat

Azerbajdzsán	1,64
Örményország	0,86
Belorusszia	4,13
Kazahsztán	3,86
Kirgízia	0,95
Moldova	1,29
Oroszország	61,34
Tádzsikisztán	0,82
Türkmenisztán	0,70
Üzbegisztán	3,27
Ukrajna	16,37

Ez hasonló százalékos felosztás, mint amit az 1991. december 4-i szerződés eredményezett. A 11 szerződő fél összes részesedése 98,23%-ot tett ki. A szerződés megenged egy lábjegyzetet, hogy Grúzia, Litvánia, Lettország és Észtország részesedését (4,77%) nem tárgyalta.¹⁴

Az 1992. július 6-i multilaterális szerződés kétoldalú egyezményeket írt elő Oroszország és más tagállamok között az egykori szovjet külföldön lévő vagyon és adósság rendezésére. Ezeknek a szerződéseknek két típusa volt:

1. típus, az ún. nulla változat. Ez azt jelenti, hogy a fenti megállapodást és az abban foglalt százalékos felosztást elfogadják, az egykori szovjet vagyona és adósságállományra nézve külföldön. Ez egyben azt is jelentette, hogy Oroszország átvette az egykori külföldi államadósságát, ennek fejében azok átruházták Orosz Föderáció részére az ott lévő vagyont. A szerződő felek ezzel véglegesen elintéztnek tekintették a külföldi adósság- és vagyon kérdését.

2. típus alapján megállapodásokban rögzítették, hogy az egykori szovjet államadósság és vagyon kérdését ideiglenesen szabályozták. Az első ilyen megállapodást Oroszország és Türkmenisztán kötötte 1992. július 31-én. Ez alapján kötötték meg a többi megállapodást, így Belorussziával 1992. július 20-án, Kirgíziával pedig 1992. augusztus 25-én. Ezután Üzbegisztánnal 1992. november 2-án kötött szerződét Oroszország az első típus szerint. Moldáviával, Kazahsztánnal és Tádzsikisztánnal 1992. november 13-án állapodtak meg a második típus szerint. Azerbajdzsánnal és Örményországgal 1993 augusztusában, illetve 1993. szeptember 7-én írtak alá megállapodást az első variáns szerint. Ukrajnával 1994. december 9-én szintén az első típus szerint. Az Orosz Föderáció külügyminisztériumának jogi osztálya ugyanakkor célul tűzte ki a megállapodást Grúziával is. Az utódállamok beleegyeztek az orosz elnök 1993. február 8-i cselekedetébe, azzal a következménnyel, hogy a külföldi vagyon ügyét véglegesen szabályozták, ez a második típusnak megfelelően Oroszországra száll a külföldi vagyon, egyben az adósság terhe is az Orosz Föderációra szállt.¹⁵

¹⁴ Uók 150. old.

¹⁵ Uók 151. old.

b) Belföldi vagyon és adósság

Ingatlan vagyon:A köztársasági jogi iratok szerint a területi elvet alkalmazták, miszerint a területükön lévő egykori szovjet egykori vagyont saját tulajdonuknak ismerték el. Mivel ez már a FÁK alapítása előtt megtörtént, az 1992. februári megállapodások előtt, így megállapodást készítettek elő a belföldi ingó- és ingatlan vagyon kérdéséről. Ez vezetett a Biskek-ben lezajlott tárgyalásokhoz, ahol 1992. október 9-én állapodtak meg a tulajdonviszonyok jogi helyzetének és szabályozásának kölcsönös elismeréséről.

Olyan vagyontárgyak, amelyek más államokba kerültek, de a többi tagállam, elsősorban Oroszország számára azok használata fontos volt, ezeket különleges módon szabályozták.

- Tudományos és technikai objektumok (1992. március 13)
- Űrkutatási objektumok (1992. május 15) - (Azerbajdzsán, Fehér Oroszország, Kazahsztán, az Orosz Föderáció, Türkmenisztán, Üzbegisztán és Ukrajna területére eső objektumok)
- Űrállomások (Kosmodrom) Bajkonur (az Orosz Föderáció és Kazahsztán az 1992. május 25-i megállapodásban rendezték)
- Űrkutatási infrastruktúra objektumai – űrkutatási radarállomás Skrunda (Lettország). (1994. április 30.).

Ingó vagyon: Néhány közlekedéssel kapcsolatos vagyonkomplexum, mint a tengeri flotta, aminek felosztását többé-kevésbé sikerült szerződésekkel rögzíteni:

- Egyezmény az egykori Szovjetunió közlekedési minisztériumának kezelésében lévő vasutak, vasúti járműpark, konténerok és tehervagonok felosztásáról 1993. január 22-én.
- A polgári repülőgép flotta és az újonnan alapított részvénytársaság értékeinek felosztása
- „Sovtransavto” – szállítmányozó vállalkozás, ami „egységes szállítástechnikai komplexum” volt, ennek voltak részvényei Oroszországban, Ukrajnában, Fehér Oroszországban, Üzbegisztánban, Moldáviában, Azerbajdzsánban és Grúziában
- Kereskedelmi és halász flotta (nem katonai célú tengeri flotta) mind a 15 tagállam közötti felosztása.
- A Szovjetunió egykori tengeri flottája (részben a fekete-tengeri flotta) – az utolsó megállapodás 1995 júniusában történt, eszerint Oroszország 81,7%-át, Ukrajna 18,3%-át kapta meg a tengeri hajóállománynak.
- A szállítás mellett egy további komplex ingó vagyoni körhöz tartozó tárgykör volt, az egykori Szovjetunió gyémántkészletének elosztása. 1992. július 6-án megkötött egyezség 1 cikkelye szerint kimondták a speciális egyezmények megkötésének szükségességét e tárgykörben.
- Az utódállamokban állomásozó szovjet haderő ingó- és ingatlan vagyona, elsősorban Tádzsikisztánban, Lettországban, Grúziában és Észtországban.¹⁶

¹⁶ Uők 155–160. old.

Levéltárak és kulturális javak kérdése: A témában 1992. február 14-én írtak alá megállapodást az egykori közös levéltár és szellemi vagyon megosztásának kérdéseiről, illetve visszaszámztatásáról.

1992. július 6-án megállapodtak a levéltár jogutódlásáról. Ebben kimondták a levéltári integritás elvét és annak feloszthatatlanságát, mind az egykori orosz birodalmat és a Szovjetuniót illetően. Ez vonatkozott a területileg illetékes levéltárakra, a jogi tényállást kölcsönösen elismerték.

Kétoldalúan szabályozták az esetleges visszaadási igényeket is. Lehetőséget nyitott a kutatásra, az esetleges másolatok készítésére.¹⁷

5. Csehszlovákia államutódlása

5.1. Csehszlovákia felbomlása

Évtizedekig létezett az a fogalom, hogy Csehszlovákia.¹⁸ Ám a 74. születésnapja előtt röviddel eltűnt a térképről. Helyére a Cseh Köztársaság és a Szlovák Köztársaság lépett.¹⁹

A föderatív rendszert Csehszlovákia 1969 január elsejétől vezették be. A bársonyos forradalom adta meg az alaphangot ahhoz, hogy Csehszlovákia államjogi rendjéről vitát nyissanak. Szlovákia felújította a nemzeti autonómia kérdésért. 1992 nyarán vált véglegessé az, hogy parlamenti választások segítségével megtörténik a részköztársaságok szétválása.²⁰ 74 év után véget ért a két állam szövetsége. A csehek és szlovákok közös államának megszűnéséhez vezető okokat mérlegelve az első helyen a csehszlovák állameszme alapvető ellentmondását nevezi meg Szarka László, és a csehszlovák alkotmányjogi viszony tisztázatlanságát. Az egész folyamatban fontos szerepet játszott az 1989. évi kelet-közép-európai fordulat nemzetközi beágyazódása. A kettéválás közvetlen okát azoknak a csoport-érdekeknek az érvényesülésében lehet még megjelölni, amelyek a közös állam helyett a külön nemzeti államoktól remélték csoportjaik súlyának megerősödését.²¹

Magát az elválást 1992. július 17-én mondta ki a szlovák parlament, a föderatív Cseh és Szlovák Köztársaság felbomlását, amit az 1992. november 25-i föderatív gyűlés elfogadott. 1993. január elsején a szlovák függetlenégi nyilatkozat értelmében a cseh- és Szlovák Köztársaságot felszámolták

¹⁷ Uők 159. old.

¹⁸ Az első csehszlovák állam 1938-39-ben felbomlott, de 1945-ben újjászületett. A kérdéskörrel lásd: Gulyás László: A csehszlovák állam első felbomlásának (1938-1939) regionális vonatkozásai. *Tér és Társadalom* 2003/3 szám 129-145. old; Gulyás László: *Edvard Beneš. Közép-Európa koncepciók és a valóság*. Attraktor Kiadó. Máriabesnyő-Gödöllő. 2008. 268–274. old.

¹⁹ Gulyás László: Regionalizáció, területi reformok és közigazgatási térfelosztás Közép-Európában Első rész: Csehszlovák és szlovák tanulságok. *Közép-Európai Közlemények* 2009/1. szám (No3.) 86–91. old.

²⁰ Gulyás László: *Két régió – Felvidék és Vajdaság – sorsa az Osztrák-Magyar Monarchiától napjainkig*. Hazai Térségfejlesztő Rt. Budapest. 2005. 142–147. old.

²¹ Szarka László: A cseh-szlovák kettéválás történeti háttere. *Új forrás* 1996/6 28. évf. 6. szám.

5.2. A csehszlovák államutódlás tagsági viszonyai

Háromoldalú egyezményeket kötöttek az utódállamok között 1992. december 12-én, ami a tagságukat szabályozta a különféle nemzetközi szervezetekben, mint ICAO, ILO, ITU, IMO, INMARSAT, INTELSAT.

Különleges helyzet volt mindkét ország számára az IMF tagság, mindkét új állam kereste ebben a lehetőséget.²²

5.3. Csehszlovákia utódlása

A cseh felbomlás, amiben az utódállamok rész is vállaltak, így szabályozták az államvagyon, adósság és leltárak kérdését a Cseh Köztársaság és a Szlovák Köztársaság között 1992. november 13-án. Ez a szabályozás rendelkezett a belföldön lévő ingó- és ingatlan állami vagyon hovatartozásáról, illetve az egykori csehszlovák állam devizatartalékáról.

Mindezek után szabályozták az ingó vagyon ügyét is.

Az 1992. november 13-i egyezmény értelmében az egykori cseh állam aktíváiban és passzíváiban, pl. az IMF, IBRD, IDA, MIGA szervezetekben az 1993. április 7-i egyezmény értelmében 2:1 arányban osztották fel.

További egyezményt kötött olyan ügyekben, amikor a volt cseh állam volt a jogi alany, így pl. a cseh légitársaságra vonatkozóan. A központi bank valutatartalékait az 1993. július 15-i állapotnak megfelelően 2:1 arányban osztották fel.

1994. szeptember 26-án megállapodtak az ingó- és ingatlan javakról, ennek ellenére a két állam között több képzőművészeti alkotást kicseréltek.

A leltárakkal kapcsolatos kérdést az 1992. november 13-i szerződés szabályozta, ami a részköztársaságokat illetően 1993. január 1-től lépett érvénybe.

A leltárat közös vagyonnak tekintették, arról való sokszorosítást külön szabályozták.²³

6. Németország újraegyesítése

6.1. A egyesítés állomása

A német újraegyesítésnek gazdasági háttere volt az NDK gazdaságának degenerációja. Gerhard Schürer dokumentuma: először 1989. október 27-én beszélt az egykori NDK gazdasági ellehetetlenedéséről, hogy a külföldi adósság az 1970-es 2 milliárd elszámolási márkáról 1989-ben 49 milliárdra nőtt. A belföldi adósságállomány pedig 12-ről (1970) 1988-ra 123 milliárd márkára nőtt. Az NDK arra kényszerült, hogy évente 8-10 milliárd márka új hitelt mozgósítson a gazdasága fenntartásához. Az NDK társadalom válságjelenségei mellett rendszeres demonstrációk voltak a nyolcvanas években. A SED-vezetés belpolitikailag szétört.²⁴ A nyugati Németország, már 1972-es alkotmányban jelezte az egységes Németország gondolatát. Ez gyorsult föl egyrészt a

²² Das Recht der Staatensukzession (The Law of State Succession). I.m. 2, 120. old.

²³ Uők, 162–164. old.

²⁴ Walter, Ralf: *Wirtschaftsgeschichte. Vom Merkantilismus bis zur Gegenwart*. Böhlau Verlag Köln, Weimar, Wien. 1995. 272. old.

Szovjetunió felbomlásával és engedélyével, másrészt az NDK válságjelensége gyorsította a folyamatot. A német integráció fő területei a német egység egyezményekben megnyilvánuló keretek között fogalmazódott meg, ami az államszerződésben és az egységokmányban is megnyilvánult:

a) Gazdasági unió

1. A nyitott vagyoni jogi kérdések
2. Vagyoniügynökségi törvény
3. „Szociális unió” (dolgozói munkás jogrend, az egykori NDK szociális biztonságának átvétele.
4. A szövetségi állam átvállalta az egykori NDK állam tartozásainak kiegyenlítését. Az NDK tartozása 1990-ben 10 milliárd dollárról 1991-re 14 milliárd dollárra nőtt. Csak az államháztartás kiegyenlítésére fordított összeg 1990. második félévében 22 milliárd, 1991-ben 35 milliárd dollár volt. Még ehhez a szövetség 5,75 milliárd dollárt fizetett az NDK társadalombiztosítási ügyeivel kapcsolatosan.
5. Az államszerződés mellett az egység megállapodásban rögzítették a fontosabb adósságállománnyal kapcsolatos kérdéseket, a vagyoniügynökség, és államkincstári vagyon kérdését, de más gazdasági kérdéseket is.²⁵

b) Piaccgazdasági átszervezési folyamat az új szövetségi államban

1. Az NDK márka gyakorlatilag kétszeresen-háromszorosan felértékelték
2. Versenysokk keletkezett
3. A KGST országok kereskedelme összeomlott
4. Befektetési hátrányok: jogi bizonytalanság, működési panaszok, infrastrukturális gondok és gazdasági kimerülés

c) A német egyesítés pénzügyi következményeinek megoldása, politikai záró következményei.

d) Egyesülési stratégia

1. Piacorientált gazdasági stratégia
2. 1991 kora tavaszától az állami beavatkozási politika egyre erősödött
3. A termelési kapacitás alacsony
4. A devizapiacokon a német márka erős felülértékelése történt, ezt teljes mértékben sikerült korrigálni
5. A befektetési kedvet a vállalkozók csökkenő nyeresége nem táplálta
6. A jövőbe vetett hit általános becslések szerint még nem volt pozitív, sokkal inkább semlegesnek mondható
7. Az inflációs tendenciákat sikerült a közben adódó egyéb ilyen irányú hatások ellenére (kőolaj adójának növekedése) az 1993 utolsó félévében 2,5% körül a kívánt szűk határok közé szorítani
8. Az utolsó tarifa-megállapodásoknál maradván, azok béremelkedést eredményeztek a vegyiparban, itt az inflációs ráta mérhetően csökkent, a stabilitás és a vállalkozói haszon a piacképesség növekedését jelentette
9. Kelet Németországban lezárult a privatizáció, szélesebb körű termelési szintek, modern termelési eljárások

²⁵ Uő, 274–275. old.

10. Mindezek hatására a reál nemzeti termék 1993-ban 6,5%-ról 10%-ra nőtt az előző évhez képest
11. Az államháztartási deficit 1993-ban 140 milliárd márka volt, az előző évben 30 milliárd márka
12. Az államháztartás hiánya a bruttó hazai termék 3,5%-át elérte, a Maastricht-i kritériumok fölé került, így Németországnak nem lett volna szabad a gazdasági- és valutaunió tagjának lenni
13. Az önkormányzati szinten is jelentős volt az eladósodás, 1993-ban a nyugati közösségké 10,5 milliárd márka, a keletieké pedig 10 milliárd márka.
14. A tőkepiaci kamat (így a hosszúlejáratú hitelek) 1994 januárban 5,4%-ra estek vissza, ezzel megközelítették a történeti mélypontot, ami 1978 kora tavaszán volt, 1978-ban, az 5,114%-ot.²⁶

Az egységokmány egyezmény a Német Szövetségi Köztársaság és a Német Demokratikus Köztársaság között, a német egység helyreállítása ügyében, a fő fejezetei tartalmazzák az újraegyesítés legfontosabb lépéseit, a szerződések és a vagyon és államadósság rendezését. Az egyes fejezetek: 1. A belépés hatásai, 2. Alaptörvény, 3. Jogasszimilálás, 4. Nemzetközi jogi szerződések és egyezmények, 5. Zár gondnokság és jogi következmények, 6. Közvagyon és adósság, 7. Társadalmi szolgáltatások, család, nő, egészségügy, környezetvédelem, 8. Képzés és tudomány, sport, 9. Átmeneti és záró rendelkezések.²⁷

6.2. A vagyon államutódlása, levéltár és államadósság

1. Az új szövetségi állam
Az egységokmány 21. és 22. cikkelye szabályozta az egykori NDK közvagyonának és államkinestári vagyonának átadását a szövetségi államra.
Problémás volt ennek a pontos meghatározása, hiszen az eredeti terv szerint a tartományi állam alakulását 1990. október 14-re datálták, a belépést pedig decemberre prognosztizálták
2. Az NDK – Vagyon rendje- és alaptörvény – A tulajdonjog inkompatibilitásának következményei.
A nemzetközi jog szabályozta a fenti vagyon átadását a szövetségi államnak, az 1983-as bécsi konvenció fogalmazta meg annak szétválasztását és átadását, az az alaptörvénnyel nem volt összeegyeztethető.
3. Az egykori NDK „közvagyon”
Az államvagyonra vonatkozó egységes elképzelést nem tudunk az egykori DDR időkből megemlíteni. Az ottani jogi egységesítési formák nem feleltek meg minden esetben a nemzetközi jogi normáknak. Mindenesetre megállapítható, hogy a magánvagyon minden esetben egyben „társadalmi tulajdon”.
Ezek alkotják az ún.: összgazdasági tulajdont, mint ahogy a munkaképes lakosság és foglalkoztatott polgári szervezetek.²⁸

²⁶ Uő, 284. old.

²⁷ Einheit Deutschlands (*Einigungsvertrag*). EinigVtr. Ausfertigungsdatum: 31.08.1990. <https://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/einigvtr/gesamt.pdf> [letöltés ideje: 2016.10.15].

²⁸ Silagi, Michael: i.m. 237–242. old.

4. Az adminisztrációs (működési) vagyon szabályozása
Ezt a kérdést az egységokmány 21. cikkelye szabályozta, abban megfogalmazta az adminisztratív vagyon fogalmát.
5. Különleges vagyon együttes²⁹
 - a) Stasi-Vagyon
Ennek a vagyonnak a sorsa összefügg azzal, hogy az egykori állambiztonsági hivatal vagyonát átadták a vagyonügynökség részére, amiről az egységokmány a továbbiakban a 21. és a 22. cikkelyben rendelkezett.
 - b) Birodalmi vasút és posta
Ezzel az ügyel az államszerződés 26. cikkelye rendelkezett, Mindezt a kérdést, az egykori NDK államháztartásának vagyonát külön kérdésként kezelte. Mind a vasút és a posta ügyét elkülönítve kezelte az egységokmány.
 - c) Társadalmi ügyek
A posta és a vasút mellett különleges kérdésnek számított az egykori NDK társadalombiztosításának ügye. Az egységokmány 18. cikkelye foglalkozott ezzel a kérdéssel.
 - d) Államkincstári vagyon
Az egységokmány differenciáltan ír erről, bel- és külföldön felhasznált vagyonról volt szó. A külföldi vagyonról a 23. cikkely szabályozta.
6. A KGST tagországok követelései
A KGST országok az egymás közötti kereskedelmet transzferábilis rubelben számolták el. Ennek megfelelően ez az összeg mintegy 4, 67 NDK márkának felelt meg. Az NDK-nak más KGST államokkal szemben pozitív szaldója volt. Ezt 2,34 márka valutakurzuson számolták át a berlini állami bankban. 1995-ben ennek az összege 27,6 milliárd márkát tett ki. Ennek jelentős része nem a Szovjetunióval szembeni követelés volt, hanem annak utódállamaival. Csehszlovákiával szemben mindez mintegy 1,59 milliárd márkának felelt meg az egykori NDK időkből. A Szovjetunióval szemben mintegy jó 17 milliárdos összeg keletkezett, ami 1995-ben 17,6 milliárdra emelkedett.
A két állam (immár a Német Szövetségi Köztársaság és az Orosz Föderáció) 1992. december 16-án megállapodott egymással, hogy a Szovjetunió ezt a külföldi adóssággként elismerte.
1990. október 9-én a Német Szövetségi Köztársaság és a Szovjetunió kormánya megállapodott bizonyos átvezető intézkedésekről. A szerződésben elhatározták, hogy megállapítják a két ország transzferábilis rubelben kifejezett külkereskedelmi mérlegét, valamint hogy tárgyalásokat kezdenek az adósságszabályozásról. A német előzékenység egyik jele volt, hogy abban is megállapodtak, hogy a Szovjetunióknak, illetve a későbbi Oroszországnak csak 1995-ben kellett megkezdenie

²⁹ Uő, 250–254. old.

az adósságok törlesztését. A törlesztendő összeget 1991 szeptemberében bő 17 milliárd márkára tették.³⁰

7. Levéltárak

a) A levéltárak törvény szerint az egyes államok aktívába tartozott. Mindezt a kérést szabályozta az egységokmány 13. cikkelye. Ebben a szabályozásban volt szövetségi szabályozást találunk, de ugyanakkor a fenti törvény szabályozta.

b) Az NDK levéltárai az egységokmány I. mellékletének megfelelően.

1. A „közönséges levéltárak”

Az egységokmány újrafogalmazta a kérdést: különböző dokumentumok, akták, iratok, térképek és tervek, adathordozók, képek, film, hanganyagok, feljegyzések, amelyek érintették az egykori megszállási övezetet, az NDK és a Szövetségi Köztársaság ügyeire vonatkozóan, amivel kapcsolatosan 1992. március 13-án törvénybe módosították.

2. Stasi - Levéltár és személyiségi jogi védelem az államutódláskor. Mivel itt egy sor személyiségi jogi kérésről van szó, az egységokmány elsősorban a szövetségre történő átruházást szabályozta.³¹

8. Adósság

Nincs egységes szabályozás a kérdést illetően. Az egységokmány kevésbé szabályozta az egykori NDK vagyont, mint annak átszállását. Ebben az egységokmányban részletezte a bel- és külföldi adósságok és az adósság átszállásának kérdését az alábbi ügyekben.

- a) A vasút és a posta szavatosságai
- b) Az államadósság átvétele
- c) Az államadósság sajátos, egyedi szabályozása az egységokmányban
- d) Társadalombiztosítási igények
- e) Egyedi- és kiegészítő ellátás
- f) Nem rendezett vagyoni jogi kérések, köztulajdon és adósság.³²

7. Jugoszlávia felbomlása és az utódállamok elismerése

7.1. A felbomlás jellemzői

A délszláv állam megalakításakor (1918) magán hordozta a konfliktusok tömegét.³³ Ezek között a vallási és multiethnikai megosztottság és ellentétek, gazdasági különbségek fűszerezték a meglévő problémákat, majd 1945 utáni berendezkedés is erősí-

³⁰ Silagi, Michael: i.m. 313. old.

³¹ Silagi, Michael: i.m. 282–285. old.

³² Silagi, Michael: i.m.

³³ Az egyik legfontosabb konfliktus a szerb-horvát ellentét volt, erről bővebben lásd Gulyás László: A Sporazum, avagy föderalista kísérlet a királyi Jugoszláviában 1939–1941. *Közép-Európai Közlemények* 2009/4–5. szám (No6–7. szám) 80–86. old.

tette az elégedetlenséget.³⁴ A nemzeti önrendelkezés kérdései is befolyásolta az államalakulat felbomlását.³⁵

A 23 milliós Jugoszlávia 1991-92-ben végbement felbomlása és az annak nyomán kibontakozott, elképesztő brutalitással megvívott háború sötétre festette a rendszerváltozást a Balkánon. Azóta is vita folyik arról, hogy a Nyugat – különösen az Európai Közösség – helyes politikát folytatott-e az elszakadó tagköztársaságok elismerésével, annak késleltetésével vagy éppen megtagadásával. Ez a cikk a vitában felmerült kérdések közül csak egyet foglalkozik, nevezetesen azzal, hogy vajon az EK „elismerési” politikájának kialakításában milyen viszonyban volt egymással a nemzetközi jog és mindaz, ami a valóságban történt.

Jugoszlávia felbomlása kezdetben nagyon hasonló vonásokat mutatott a Szovjetunió esetéhez. A továbbiakban azonban gyökeresen más alakulást mutatott. Mindkét esetben egy multinacionális, föderatív struktúráról beszélhetünk, amiben a szövetségi jogviszonyt jogilag felszámolták és ezzel megkezdődött az alkotó államok saját jogrendjük elsődlegességét mondták ki a szövetségi joggal szemben.

Végül az 1929-ben Jugoszláviaként létrejött szövetségi állam felbomlása nemzeti és háborús konfliktus után következett be. Ez a folyamat 1988-1992 között történt.³⁶ 1992. augusztus 26-28-a között Londonban zajlott a nemzetközi Jugoszlávia konferencia. A ún.: „államutódlási munkacsoport” nem tudott megfogható eredményt elérni. A munkacsoport terve 1993. február 23-án az volt, hogy az egykori Jugoszláv Szocialista Köztársaság javait és adósságát az 1990. december 31-i állapotnak megfelelően felmérje, azokról megbízható katasztereket készítsen.

A Badinter bizottságnak számos állásfoglalása, ajánlása jelent meg, ezek foglalkoztak az államutódlás kérdéseivel, amelyek az államvagyon, levéltári vagyon, adósság kérdésére vonatkoztak. Ezek tartalmát a következőkben lehet rögzíteni:

9. számú ajánlás 1992 júliusából

- Ebben megfogalmazták, hogy minden jugoszláv köztársaságnak az 1983. évi bécsi konvenció elvei alapján kell megállapodni a vitás kérdésekben
- A tulajdont és a vagyont az utódállamok megállapodása alapján kell igazságosan felosztani.

12. számú ajánlás 1993. július 16

- Itt a bizottság azt vizsgálta, hogy milyen jogi elvek szerint van lehetőség a vagyonmegosztásra és a adósságállomány szétosztására.
- Az utódállamoknak kooperációs készséget kellett mutatniuk az egykori jugoszláv állami vagyon felosztását illetően.

³⁴ A kérdéskörrel lásd. Gulyás László: Regionalizáció, regionalizmus és a nemzeti kérdés a Titói Jugoszláviában. *Tér és Társadalom* 2009/2. szám. 155–169. old.

³⁵ Gulyás László: Regionalizáció, területi reformok és közigazgatási térfelosztás Közép-Európában. Második rész: Délszláv tanulságok. *Közép-Európai Közlemények* 2010/1. szám (No8.) 108–116. old.

³⁶ Szávai Ferenc: A bomlás virágai: A délszláv állam születése. In: Györi Ferenc (szerk.). A tudás szolgálatában: földrajzi tanulmányok Pál Ágnes tiszteletére. 347 p. Szeged: Egyesület Közép-Európa Kutatására, 2012. pp. 249–260. és Szávai Ferenc: A délszláv állam felbomlásának folyamata, az átalakulás aktuális kérdései. *Közép-Európai Közlemények* 1:(2) pp. 64–74. (2008).

13. számú vélemény 1993. július 16

- Ebben úgy vélte a bizottság, hogy a háború során keletkezett károk kárpótlási igényei is befolyást gyakorolhatnak a vagyonmegosztási tárgyalásokra.

14. számú állásfoglalás 1993. augusztus 13.

- A bizottság azt tudakolta, hogy vajon milyen vagyon együttesek kerültek bele a vagyon- és adósságmegosztásba az utódállamok leltárjegyzéke szerint.
- A bizottság megállapítása szerint azokat csak a „kölcsonös adatok” figyelembevételével lehet lebonyolítani, az általános elvek szem előtt tartása mellett.
- Kimondta, hogy az ingatlan vagyon a területet megkapó állam tulajdonába kerül.³⁷

Az adósság és a levéltár ügyét a kölcsönös és közösen megállapított elvek, a bécsi 1983-mas konvenció alapján kell megtenni az egykori Jugoszlávia utódállamai között. 1994 májusára 9000 tételes és átfogó mutató készült el, de készítése során számos probléma merült fel. A Badinter-bizottság jelentéseket készített és közvetített az ügy rendezésében. Ennek eredménye lett az a megállapodás, ami a külföldi ingatlanulajdont osztotta fel százalékos arányban.

Kritériumok voltak ehhez a népesség nagysága, az utódállamok területi kiterjedése, a szövetségi államháztartáshoz történt hozzájárulás, valamint a bruttó nemzeti termékben való részesedés. Ennek megfelelően a következő százalékos felosztás született:

3. táblázat

Bosznia-Hercegovina	13,00
Horvátország	27,20
Macedónia	8,50
Szlovénia	16,00
Jugoszláv Szövetségi Köztársaság	35,30
Összesen	100,00

7.2. A 2001. június 29-i bécsi megállapodás a jugoszláv utódállamok között

Vizsgáljuk meg mit is tartalmaz, és milyen elveket mond ki a 2001. június 26-án aláírt dokumentum. A dokumentumot öt állam írta alá, Bosznia-Hercegovina, Horvátország, Szerbia, Szlovénia és az egykori Jugoszláv Köztársaság és Macedónia. Az aláírás 2001. június 29-én kötötték meg. A ratifikáció az egykori Jugoszláv Köztársaság és Macedónia 2002. május 6-án, Bosznia-Hercegovina esetében 2002. május 15-én, Szlovénia 2002. június 29-én, Szerbia pedig 2002. október 10-én, Horvátország pedig 2004. május 3-án történt meg.³⁸

A öt utódállam 2001. április 10-én Brüsszelben elfogadta a felosztási alapot, amelyet 2001. február 21–23 és április 9–10 közötti tárgyalásokon formálódott. Mindezt a megállapodást vonatkoztatták az alábbi témákra:

- ingó és ingatlan vagyon
- diplomáciai, konzuli vagyon
- pénzügyi aktívák és passzívák

³⁷ Das Recht der Staatensukzession (The Law of State Succession). Im.

³⁸ <http://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg...> [letöltés: 2013. 02. 10.]

Az utódállam Nemzeti Bankjainak készletei és az egykori Szocialista Jugoszláv köztársaság arany és készpénz és részvényállományát az alábbi százalékos arányban osztották fel:³⁹

4. táblázat

Bosznia és Hercegovina	13.20%
Horvátország	28,49 %
Macedónia	5.40%
Szlovénia	16.39%
Jugoszláv Szövetségi Köztársaság	36.52%

Az ingó és ingatlan vagyon területén felosztották a diplomáciai és konzuli vagyont, az alábbi vagyontárgyakból szelektáltak.

5. táblázat

Bosznia és Hercegovina	London (követség)
Horvátország	Párizs (követség)
Macedónia	Paris (főkonzulátus)
Szlovénia	Washington (követség)
Jugoszláv Szövetségi Köztársaság	Párizs (Rezidencia)
Mindennek a százalékos felosztását az alábbiak szerint állapították meg. ⁴⁰	

6. táblázat

Bosznia és Hercegovina	15%
Horvátország	23.5%
Macedónia	8%
Szlovénia	14%
Jugoszláv Szövetségi Köztársaság	39.5%

123 külügyi vagyon együttest sorol fel, különösen az OECD országokban, de más világtájakon is.⁴¹

Pénzügyi aktívák és adósságok esetében is elfogadták a megfelelő felosztást. Mindemellett az egykori Jugoszlávia külföldön lévő pénzügyi aktíváit aranypénzben, mintegy 271,642.769. ez 2001. március 31-én 70,18 millió dollárt tett ki, ugyanekkor külföldi kereskedelmi bankok kezében 307,61 millió dollár, Jugoszlávia külföldi vegyesvállalatainál 645.55 millió dollár. Korábban a Francia-Angol-USA aranybizottsággal 1209.78, 343.76 ezer dollárral rendelkezett. A pénzügyi aktívák estében a következő százalékos megosztást fogadták el a pénzügyi aktívák megosztását illetően:

7. táblázat

Bosznia és Hercegovina	15.50%
Horvátország	23.00%
Macedónia	7.50%

³⁹ Agreement on Succession Issues 29. Juni 2001 Vienna. 1–9. old.

⁴⁰ Uo. 14–15. old.

⁴¹ Uo. 17–34. old.

Szlovénia	16.00%
Jugoszláv Szövetségi Köztársaság	38.00%

A közös vagyonhoz sorolják a levéltári javakat, ennek is viszonylag tekintélyes részt tulajdonít a dokumentum. Az 1918. december 1-én keletkezett jugoszláv állam alatt létrehozott dokumentumokat soroltak ide 1991. június 30-ig funkcionálva. Ebben az esetben a közös levéltári és muzeális érték kutathatósága és használhatósága, kontrollja volt lényeges. Mindennek biztosítására bizottságot hoztak létre, amely ellenőzi a funkciókat. Kiemeltek és megneveztek néhány olyan esetet, amely érintette az egész térséget és országait. A keletkezett dokumentumok eredetijét, vagy másolatát használat céljára át kellett adni. Közös bizottság felállítását javasolta a vitás kérdések tisztázására.⁴²

Fontos szabályozása volt a megállapodásnak a nyugdíjak ügye, valamint a szerzett jogok és érdekeltségek, adósságállomány és magánvagyon kérdésének ügye.⁴³

Montenegró kiválás útján jött létre, amely békés úton ment végbe. 2006. június 3-án lépett életbe a montenegrói függetlenség, amit 2006. június 12-én az Európai Unió is elismert. Ezzel megszűnt Szerbia és Montenegró reáluniója. Az államutódlás nem más, mint valamely államnak egy másik állam által való felváltása a terület nemzetközi kapcsolataitól való felelősségben. Bancsi Zsolt szerint Szerbia és Montenegró esetében a Szerb Köztársaság utódállamnak minősül és Montenegró, amely teljesen új nemzetközi jogalany, Csehszlovákia esetében pedig Csehország és Szlovákia egyaránt teljesen új államnak minősülnek. Az államutódlásra vonatkozó szabályokat két nemzetközi egyezmény rögzíti.

Az 1978. évi bécsi egyezmény a nemzetközi szerződésekben való utódlásról és az 1983. évi bécsi egyezmény az állami vagyonban, levéltárban és adósságban való utódlásról. Amikor Montenegró 2006. júniusában függetlenné vált, a világszervezet tudomásul vette, hogy az ENSZ-tagságot immár Szerbia folytatja, és az önálló tagságért folyamodó Montenegró tagfelvételi kérelmének is eleget tettek. Szerbia és Montenegró esetében a Szerb Köztársaság tekinthető jogutódnak, míg Montenegró teljesen új állam.⁴⁴

További kérdések

- A Ljubjanai Bank Sarajevóban, Zágrábban és Skopjében befizetett deviza megtakarításokat az állam felbomlása után Ljubjanában tartották. A kérdést további tárgyalásokon kellett Bázelben megoldani.
- A Jugoszláv központi bank jogutódlását egy későbbi időpontra halasztották.⁴⁵

⁴² Uo. 48–54. old., Lásd továbbá: Szávai Ferenc: A Bécsi Megállapodás – 2001. június 29. Jugoszlávia szétesésének pillanata. *Közép-Európai Közlemények* 6:(1–2) pp. 64–76. (2013).

⁴³ Uo. 55–60. old.

⁴⁴ Bancsi Zsolt: Montenegró függetlenné válásának nemzetközi jogi aspektusai. *Debreceni Jogi Műhely*. 3/2009 (2009. július 1.). VI. évfolyam 3. szám.

⁴⁵ Ana Stanić: Financial Aspects of State Succession: The Case of Yugoslavia. *European Journal of International Law*. Vol. 12 (2001) No. 4. 751–779.

8. Összegezés

1. tézis:

1. A balti államok jogilag nem folytatói a Szovjetunióknak.
2. A FÁK tagállamai és az Orosz Föderáció jogi értelemben utódállamai az egykori Szovjetunióknak.
3. A Szovjetunió a dismembratio (széthullás) során megszűnt.

2. tézis:

A Cseh Köztársaság és a Szlovák Köztársaság jogutódai az egykori Csehszlovákiának

3. tézis:

Szlovénia, Horvátország és Bosznia-Hercegovina és Macedónia jogutódai az egykori Jugoszláviának, A Jugoszláv Köztársaság vele azonos, ezért annak nem utódállama.⁴⁶

4. tézis:

A német egyesülés esetében tehát nem beszélhetünk hagyományos nemzetközi jogi értelemben vett unióról, államegyesülésről. Az egységes Németország az NDK területeknek az NSZK-ba történő beolvadásával jött létre. Ha az NSZK szemszögéből vizsgáljuk, akkor pedig bekebelezésről (incorporatio) van szó, amely a két állam közös, szerződéses úton történt megállapodásának eredménye volt.⁴⁷

A 20. században is folytonosak voltak a multinacionális államalakulatok, ugyanakkor keletkeztek és szűntek is meg föderatív képződmények. A felbomlás és újraegyesítés szabályozása 1978-ban és 1983-ban a nemzetközi szerződésekre, államvagyonra és államadóságra vonatkozott. Most ebben a tanulmányban az 1945 utáni eseteket mutattuk be, a Szovjetunió, Csehszlovákia, Jugoszlávia mellett a német újraegyesítés vagyoni jogi, államutódlási problémáit.

Felhasznált irodalom

Források

- Agreement on Succession Issues 29. Juni 2001 Vienna. 1–9. old.
- Vienna Convention on Succession of States in respect of Treaties. 1978. legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/3_2_1978.pdf [letöltés ideje: 2016. 10. 15].
- Das Recht der Staatensukzession (The Law of State Succession). Referate und Thesen von Ulrich Fastenrath, Theodor Schweisfurth-Carsten Thomas Ebenroth. Band 35. 24. Tagung in Leipzig April 1995. Heidelberg, 1996. 148–153. old.
- Einheit Deutschlands (*Einigungsvertrag*). EinigVtr. Ausfertigungsdatum: 31.08.1990. <https://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/einigvtr/gesamt.pdf> [letöltés ideje: 2016. 10. 15].

Feldolgozások

- Bancsi Zsolt: Montenegró függetlenné válásának nemzetközi jogi aspektusai. *Debreceni Jogi Műhely* 3/2009 (2009. július 1.). VI. évfolyam 3. szám.

⁴⁶ Das Recht der Staatensukzession. I.m. 169–170, 182 és 190. old.

⁴⁷ Silagi, Michael: i.m. 87–88. old.

- Gulyás László: A csehszlovák állam első felbomlásának (1938–1939) regionális vonatkozásai. *Tér és Társadalom* 2003/3 szám 129–145. old.
- Gulyás László: *Két régió – Felvidék és Vajdaság – sorsa az Osztrák-Magyar Monarchiától napjainkig*. Hazai Térségfejlesztő Rt. Budapest. 2005. 142–147. old.
- Gulyás László: *Edvard Beneš. Közép-Európa koncepciók és a valóság*. Attraktor Kiadó. Máriabesnyő-Gödöllő. 2008. 268–274. old.
- Gulyás László: Regionalizáció, területi reformok és közigazgatási térfelosztás Közép-Európában Első rész: Csehszlovák és szlovák tanulságok. *Közép-Európai Közlemények* 2009/1. szám (No3.) 86–91. old;
- Gulyás László: Regionalizáció, regionalizmus és a nemzeti kérdés a Titó-i Jugoszláviában. *Tér és Társadalom* 2009/2. szám. 155–169. old.
- Gulyás László: A Sporazum, avagy föderalista kísérlet a királyi Jugoszláviában 1939–1941. *Közép-Európai Közlemények* 2009/4–5. szám (No6-7. szám) 80–86. old.
- Gulyás László: Regionalizáció, területi reformok és közigazgatási térfelosztás Közép-Európában. Második rész: Délszláv tanulságok. *Közép-Európai Közlemények* 2010/1. szám (No8.) 108–116. old.
- Ralf, Walter: *Wirtschaftsgeschichte. Vom Merkantilismus bis zur Gegenwart*. Böhlau Verlag Köln, Weimar, Wien. 1995. 272. old.
- Silagi, Michael: *Staatsuntergang und Staatennachfolge mit besonderer Berücksichtigung des Endes der DDR*. Frankfurt am Main, Berlin, Bern, New York, Paris, Wien: Peter Lang, 1996. (Schriften zum internationalen und zum öffentlichen Recht) 1–3. old.
- Stanič, Ana: Financial Aspects of State Succession: The Case of Yugoslavia. *European Journal of International Law* Vol. 12 (2001) No. 4. 751–779. old.
- Szarka László: A cseh-szlovák kettéválás történeti háttere. *Új forrás* 1996/6 28. évf. 6. szám.
- Szászy István: *Az államok közötti utódlás elmélete*. Budapest. 1928.
- Szávai Ferenc: A délszláv állam felbomlásának folyamata, az átalakulás aktuális kérdései. *Közép-Európai Közlemények* 1 (2) pp. 64–74. old. (2008).
- Szávai Ferenc: A bomlás virágai: A délszláv állam születése. In: Györi Ferenc (szerk.). *A tudás szolgálatában: földrajzi tanulmányok Pál Ágnes tiszteletére*. 347 p. Szeged: Egyesület Közép-Európa Kutatására, 2012. 249–260. old.
- Szávai Ferenc: A Bécsi Megállapodás – 2001. június 29. Jugoszlávia szétesésének pillanata. *Közép-Európai Közlemények* 6:(1-2) 64–76. old. (2013).
- Szávai Ferenc: A Monarchia felbomlásából adódó vitás elszámolások. In: Dévényi Anna, Rab Virág szerk.: *Receptek válságra: Pénz és gazdaság a 20. század első felében*. Pécs, Pro Pannonia Kiadó, 2007. pp. 158–178. old.
- Szávai, F.: Metodologija izučeniâ gosudarstvennoj pravopriemstvennosti v Evrope XX veka. In: A Kolontari, M E Kolesnikova, N V Krůčkov, S N Malovičko, L P Repina (szerk.). *Regional'nyj narrativ imperskoj provincii: Sovremennye metodologičeskie podhody i issledovatel'skie praktiki: Sbornik naučnyh statej*. 196 p. Stavropol: Severo-Kavkazskij Federalnij Universitet, 2016. 70–75. old.
- Willershausen, Claudia: *Zerfall der Sowjetunion: Staatennachfolge oder Identität der Russländischen Föderation; auch ein Beitrag zu Staatsuntergang und Staatennachfolge*. Hamburg: Kovac, 2002. Schriftenreihe Verfassungsrecht in Forschung und Praxis ; 6), 2002